

FOTO: ARCHIV

**Doc. PhDr. TOMÁŠ LEBEDA,
Ph.D.**

politolog,
vedoucí Katedry politologie
a evropských studií
Filozofické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci

Klíč k pochopení volebního systému však nespočívá v tom, jakým způsobem mohou voliči upravit hlasovací lístek, ale v tom, jak jsou jejich hlasy převáděny na mandáty.

Podvedení voliči

Komunální politika by měla být co nejvěcnější a nejméně ideologická. Pak je logické, že i volební pravidla by měla umožnit vedle stran (hnutí, sdružení) i volbu jednotlivých osobností. Na první pohled se zdá, že český volební systém pro obecní zastupitelstva to umožňuje. To občané kvitují s povděkem.

Připomeňme, že volič disponuje počtem hlasů odpovídajícím počtu volených zastupitelů. Každý volič má tři možné strategie, jak se svými hlasy naložit. Buď na svém lístku označí jednu politickou stranu, a tím všechny hlasy odevzdá této straně. Nebo se rozhodne hlasovat pro osobnosti a všechny své hlasy rozdělí mezi kandidáty napříč stranami. Třetí možností je oba způsoby zkombinovat. Klíč k pochopení volebního systému však nespočívá v tom, jakým způsobem mohou voliči upravit hlasovací lístek, ale v tom, jak jsou jejich hlasy převáděny na mandáty.

Volí-li snadno nabude dojem, že namísto stran, může zvolit pouze jednotlivé kandidáty. Ve skutečnosti je všechno jinak. Hlas pro kteréhokoli z kandidátů je především hlasem pro jeho kandidátní listinu – tedy pro stranu. Pro něj je to prakticky jen preferenční hlas, který mu může pomoci posunout se na volitelné místo listiny, nebo také ne.

Jak je to možné? Pokud volič volí kandidáty napříč stranami, nejde o nic jiného, než že rozloží své hlasy mezi více stran. Například když na kandidátce ODS označí tři kandidáty, znamená to, že ODS získává tři hlasy. Když na listině místních nezávislých označí čtyři kandidáty, listina získá čtyři hlasy atd. Hlasy, které strana obdrží jako celek, se sčítají s těmi, které voliči dali jejím jednotlivým kandidátům. Na základě součtu všech těchto hlasů strana získává výsledný počet mandátů.

Teprve nyní přichází druhá fáze – prisouzení mandátů konkrétním kandidátům na listině. Zastupitelská křesla se přidělují podle pořadí kandidátů shora směrem dolů. Pořadí navržené stranou lze zvrátit pouze tehdy, pokud některý z kandidátů získal alespoň o 10 % více, než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho strany. V takovém případě se posune na první volitelné místo. Nestačí tedy být pouze o trochu lepší než ti, kteří jsou na listině výše. Kandidát musí být výrazně lepší (o 10 %), a to v porovnání s průměrem všech. Na kandidátních listinách, kde není kandidátů mnoho, jsou šance na postup poměrně velké. Naopak ve velkých městech, na početných listinách je šance jednotlivců na prolomení stranou navrženého pořadí poměrně malá a vyžaduje velmi vysoký počet hlasů.

Rada voličů by se asi cítila podvedena, pokud by se dozvěděla, že hlasy, které dávají vybraným osobnostem, primárně směřují k jejich stranám, které volit nechtěli. V praxi to může vést k paradoxním situacím, kdy lídr a několik kandidátů na předních místech listiny mohou být zvoleni do zastupitelstva i přes to, že získají méně hlasů než častěji preferovaní kandidáti za nimi. Navíc jim k tomu pomohou právě individuální hlasy, pro tyto neúspěšné spolukandidáty ze zadních pozic.

Největším problémem komunálního volebního systému však není fakt, že může být vůči některým kandidátům nespravedlivý. Mnohem horší je skutečnost, že voliči tyto jeho vlastnosti obvykle neznají. Účinek jejich hlasu tak může být v příkrém rozporu s jejich vůlí a přesvědčením o tom, jak hlasují.